

La Presidència espanyola: el difícil impuls de la locomotora europea

ESTHER NIUBÓ

Analista de la Fundació Rafael Campalans

L 1 de gener de 2010, Espanya assumia la seva quarta presidència de la Unió Europea de la història. I ho feia en un moment estratègic per a Europa, amb un Tractat de Lisboa en vigor que confereix a la Unió el marc jurídic necessari per desenvolupar les polítiques que ens han de permetre afrontar els reptes que tenim davant, i recuperar així la confiança de la ciutadania en el projecte comunitari.

Avui, el món tot just comença a recuperar-se de la pitjor crisi econòmica i financera que ens ha assolat en els darrers 80 anys, i afronta un moment decisiu en la lluita contra el canvi climàtic, la pobresa i la construcció d'un model de desenvolupament sostenible més igualitari arreu. En aquest món, que veu com els països emergents canvien la configuració de la geopolítica que havíem entès fins ara, i en què els Estats Units –com cap altre Estat– no pot determinar el futur de la humanitat de manera unilateral, la Unió Europea continua sent una veu considerada, reconeguda com a progressista, justa, cooperativa i constructiva al món –tot i que també, per alguns, poc rellevant–. Amb 500 milions de ciutadans i 27 Estats membres, representa un terç del PIB mundial i el 60% de l'Ajuda Oficial al Desenvolupament al món. Ara bé, portes endins, la UE té diversos aspectes a què ha de donar resposta: una economia sortint lentament de la recessió; un atur estructural important; una competència mundial ferotge –tant a l'alça (en termes de qualitat i d'aportació de valor afegit) com a la baixa (en termes de costos)–; la dependència energètica de l'exterior; una demografia en declivi; un sistema edu-

catiu millorable o la normalització de les seves societats, creixement multicultural.

I aquesta UE, amb un esquelet institucional més robust, però encara mancada d'una veritable voluntat política de ser davant les reticències de bona part dels seus membres, ha iniciat un període extraordinari que podria marcar la pauta de futur del procés d'integració: una tríade de presidències “europeistes” que entre 2010 i 2011 deixaran la seva empremta en la Unió: Espanya, primer; Bèlgica, la segona meitat de 2010, i Hongria, el primer semestre de 2011. La Presidència espanyola ha preparat un programa amb quatre grans prioritats: la plena aplicació del Tractat de Lisboa; l'impuls de la reactivació econòmica i el creixement sostenible des d'un punt de vista econòmic, social i mediambiental; el reforçament de la política exterior de la Unió per a convertir-la en un veritable actor global; i l'impuls d'una Europa de drets i llibertats al servei dels ciutadans. Així, en el ben entès que calia reforçar i transformar Europa per posar-la al dia i fer-la funcionar en aquest nou món i, potser també, fent de la necessitat, virtut, la Presidència espanyola va posar com a lema del seu programa “*Innovando Europa*”.

En primer lloc, per tal de promoure la reactivació econòmica, i després del “fracàs” de l'Estratègia de Lisboa, la Presidència espanyola ha promogut una nova Estratègia pel Creixement i l'Ocupació per a la propera dècada, l'“Europa 2020”, que pretén configurar un model econòmic baix en emissions de CO₂, eficient i competitiu,

que diversifiqui les fonts d'energia, millori la interconnexió entre Estats i redueixi la seva dependència exterior, tot avançant cap a un mercat comú de l'energia. També, aquesta estratègia vol donar un nou impuls a la R+D, la innovació, la societat del coneixement i les noves tecnologies, i culminar l'Espai Europeu d'Ensenyament Superior i de Recerca, tot creant ocupació de qualitat, i augmentant l'ocupabilitat dels treballadors, a favor de la inclusió social.

D'altra banda, la Presidència espanyola ha proposat millorar la coordinació de les polítiques econòmiques i reformar el marc europeu de supervisió financera, per articular respostes conjuntes en matèria de gestió de la crisi. Ara bé, el delicat context pre-electoral al Regne Unit, o la coneguda oposició dels Estats Units i de Wall Street –en particular– a la mesura, van fer que la Presidència espanyola no aconseguís incloure la qüestió de la supervisió financera en l'ordre del dia del Consell de primavera. No obstant, sí que s'ha produït en els darrers mesos un acostament de les posicions britàniques i franceses en aquest terreny, que pot fer pensar en un proper impuls a reformes legislatives comunitàries de regulació dels fons de gestió alternatius i de capital risc.

Sense deixar l'esfera econòmica, un dels temes principals de l'agenda política ha estat la resposta europea a la crisi grega, que ha posat de manifest les limitacions de la Unió Econòmica i Monetària (UEM) i la manca d'un veritable govern econòmic a la Unió. Després de la crisi financera internacional derivada de l'esclat de la bom-

bolla de les hipoteques *subprime* als Estats Units l'estiu de 2007, no caldria haver esperat tant per adonar-se que la Unió Europea havia d'intensificar la coordinació de les seves polítiques econòmiques. Però tot i les veus que han expressat més que mai la necessitat d'un govern econòmic europeu o, almenys, d'incrementar la coordinació econòmica a la Zona Euro, finalment, l'acord al qual s'ha arribat per Grècia s'ha limitat a preveure una aportació substancial del Fons Monetari Internacional (FMI) i préstecs bilaterals voluntaris dels països de la Zona Euro com a últim recurs, si el país esgota les possibilitats d'aconseguir fons al mercat internacional de deutes. Per tant, novament s'ha evidenciat una certa incoherència o ambigüïtat a l'hora d'actuar, tant per les reticències d'alguns països que s'hi oposen i que encara prefereixen prendre aquestes decisions de manera unilateral en el marc de les seves fronteres estatals –tot i no ser ja efectives en l'era de la globalització–, com pels que prefereixen esperar que altres organismes internacionals solucionin les necessitats més urgents i els evitin majors compromisos de cessió de sobirania al nucli comunitari, com és el cas d'Alemanya.

En el terreny de les relacions exteriors, la mirada de la Presidència espanyola s'ha dirigit especialment a la Mediterrània –per recolzar la posada en marxa de l'estructura institucional de la UpM i el desenvolupament dels seus projectes, o la progressiva aplicació de l'Estatut Avançat EU-Marroc, entre d'altres–, Amèrica Llatina i el Carib –negociació dels acords amb Amèrica Central, els països andins i Mercosur–, i Àsia –en especial amb Japó–. Pretén també reforçar les relacions amb Estats Units i Canadà, i intensificar les negociacions d'adhesió amb Croàcia. Igualment, la Presidència vol posar en funcionament durant aquest semestre el Servei Europeu d'Acció Exterior, una de les principals novetats institucionals del Tractat de Lisboa, que

donarà coherència i eficàcia a l'acció exterior de la Unió. Tanmateix, a meitat del semestre, la Presidència ha hagut d'afrontar alguns temes delicats, com la mort d'un dissident cubà, Orlando Zapata; fet que ha reforçat encara més les posicions contràries a l'obertura del país dins la Unió Europea, i ha pràcticament eliminat qualsevol esperança de modificar la posició comuna que va fixar l'any 1996 José Maria Aznar. Així, de res han servit els esforços de la diplomàcia espanyola en aquest sentit, ni tampoc en el capítol de les relacions euro-mediterrànies, on continua existint una certa incertesa respecte a la celebració de la Cimera UpM, a més de dificultats per fomentar una solució pacífica del conflicte del Sàhara a Marroc.

La Presidència espanyola ha preparat un programa amb quatre grans prioritats: la plena aplicació del Tractat de Lisboa; l'impuls de la reactivació econòmica i el creixement sostenible des d'un punt de vista econòmic, social i mediambiental; el reforçament de la política exterior de la Unió per a convertir-la en un veritable actor global; i l'impuls d'una Europa de drets i llibertats al servei dels ciutadans

Per la seva banda, amb l'objectiu d'impulsar la dimensió europea de la ciutadania, la Presidència ha anunciat que treballarà per l'aprovació del reglament necessari per activar la "iniciativa legislativa popular" –que ha de permetre a la ciutadania europea instar la Comissió a formular propostes legislatives sobre assumptes que considerin que han de ser regulats a escala europea–; per iniciar el procés d'adhesió de la Unió al Conveni Europeu per a la Protecció dels Drets Humans i les Llibertats Fonamentals del Consell d'Europa; i per posar en marxa nous

sistemes de protecció en l'àmbit judicial, com l'Ordre Europea de Protecció de les Víctimes de la violència de gènere, que comptarà també amb un Observatori Europeu.

Així, és d'esperar que, passades les eleccions al Regne Unit, el president de torn, Rodríguez Zapatero, sorprengui amb alguna proposta de pes relacionada amb els drets civils dels ciutadans europeus. De fet, fins al moment, tot i algunes primeres crítiques aparegudes a la premsa internacional, el govern espanyol en el seu conjunt ha donat mostres de compromís i d'uropeisme, de lleialtat amb les noves institucions i responsables comunitaris, i de la seva voluntat i capacitat de marcar les pautes del futur del projecte europeu. Ha mantingut una bona sintonia i un diàleg fructífer entre la Comissió Barroso II, el Parlament Europeu i, sobretot, amb el conjunt d'Estats membres; però les altes expectatives generades per l'aprovació del Tractat de Lisboa i per una Presidència europeïsta han causat una certa decepció entre aquells que esperaven poder aprovar ràpidament mesures agosarades i determinants pel futur de la Unió.

I és que, en definitiva, la realitat ha tornat demostrar que els canvis institucionals són encara molt recents, que el procés comunitari continua essent prou lent i complex, que els recels d'alguns Estats a cedir sobirania es mantenen i que seguim trobant a faltar lideratges europeus forts amb voluntat política d'enfortir realment el paper de la Unió Europea, tant a dins com a fora de les seves fronteres. No obstant, Europa i la Presidència espanyola avancen, lentament. I, en aquest sentit, les conclusions de l'informe del Grup de Reflexió presidit per Felipe González, que es presentarà aquest semestre, de ben segur donaran pistes excel·lents sobre l'horitzó 2020-2030 de la Unió Europea, que la Presidència espanyola podria contribuir a impulsar. ■